

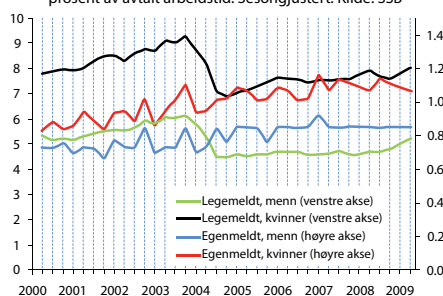

Utviklingen i sykefraværet

Sykefraværstatistikk

Statistisk sentralbyrås sykefraværstatistikk dekker alle ansatte og både korte og lange fravær, men bare fra og med 2000. For NHO-bedrifter finnes data for arbeidere fra 1957, men med sammenliknbarhet over tid bare til 2001. Nav har statistikk fra 1980, men bare for lange fravær (utover 14–16 dager), og med brudd i serien. En ytterligere kilde er Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser (AKU) som gir data fra slutten av 1970-tallet og framover. Ulempen med AKU er at det ikke gis opplysninger om lengden på fraværene, men bare om andel av de ansatte som er borte fra arbeidet bestemte uker i løpet av året. Siden denne statistikken er basert på representative utvalg av alle ansatte og er sammenliknbar over tid, skal vi likevel benytte denne, i tillegg til SSBs generelle fraværstatistikk.

Figur 1. Legemeldt og egenmeldt fravær 2000–2009 i prosent av avtalt arbeidstid. Sesongjustert. Kilde: SSB

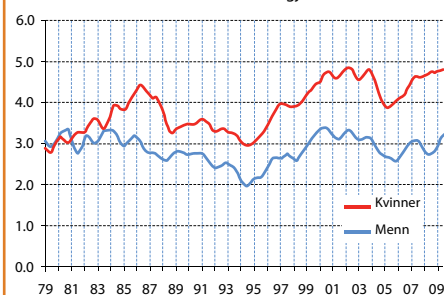

Sykefraværet 2000–2009

Figur 1 viser fraværet (målt som tapte arbeidsdager i prosent av mulige arbeidsdager 2000–2009). Fravær med sykmelding øker noe de første årene, men faller klart i 2004. Etter dette er fraværet stabilt for menn, mens det er en svak økning for kvinner. Det egenmeldte fraværet viser en svak vekst gjennom det meste av perioden for kvinner, men er relativt stabilt for menn. Den klare nedgangen i det legemeldte fraværet i 2004 skyldes trolig i alle fall delvis strengere sykmeldings-

regler (blant annet økende bruk av graderte sykmeldinger). Økning i egenmeldt fravær kan skyldes at en økende andel av de ansatte er omfattet av IA-avtalen (inkluderende arbeidsliv) som gir utvidet adgang til bruk av egenmelding (og dermed fører til at en del fravær som ellers ville ha vært legemeldt, blir egenmeldt).

Figur 2. Prosent fraværende pga. sykdom i AKUs referanseuker 1979–2009. Sesongjustert. Kilde: SSB

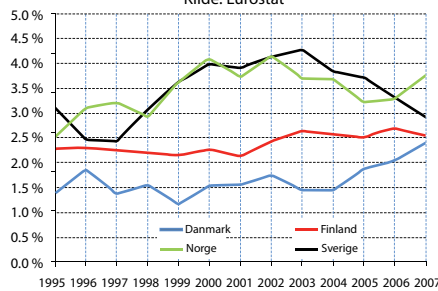
Fravær i AKU 1979–2000

Figur 2 viser andel av de ansatte som var fraværende på grunn av sykdom i AKUs referanseuker for alle kvartaler 1979 til tredje kvartal

2009. Et iøyenfallende trekk er at kvinner og menn hadde omtrent samme fravær i begynnelsen av perioden, men at kvinner i løpet av 1980-årene fikk et betydelig høyere fravær enn menn. Det er nærliggende å sette dette i forbindelse med den sterke økningen i kvinnesysselsettingen i dette tidsrommet. Store nye grupper av kvinner kom ut på arbeidsmarkedet, og disse hadde trolig høyere sannsynlighet for fra vær enn dem som var der fra før. Det er ellers sterke svingninger i fraværnivået over tid, spesielt en sterk nedgang 1986–1994 og sterk økning 1994–2000. Nedgangen i 2004, som man så i Figur 1, er tydelig også her, men i Figur 2 er det noe sterkere økning i fraværet de aller siste årene. En slik forskjell mellom datakildene kan skyldes mange forhold, for eksempel at korte fravær (som ikke omfatter en hel kalenderuke) ikke telles i AKU. AKU-dataene har imidlertid den fordel at definisjonen er lik over tid og ikke påvirket av endring i egenmeldingsreglene (som i IA-avtalen).

Det er vanlig å anta at fraværet synker i nedgangstider (økende arbeidsledighet og synkende sysselsetting), og stiger i oppgangstider. Nedgangen i fraværet 1986–1994 faller i stor grad sammen med en periode med økende arbeidsløshet. Fra 1994 til 1998 var det likeledes økende fravær samtidig med at arbeidsløsheten sank. Den videre økningen i fraværet 1994–2000 faller imidlertid sammen med økende arbeidsledighet. Etter årtusenskiftet har det vært mindre klar sammenheng mellom arbeidsløshet og sykefravær. Det kan imidlertid tenkes at arbeidsmarkedssituasjonen ikke bare har kortsiktige, men også mer langsiktige effekter.

Figur 3. Andel med fravær i referanse uke i nordiske arbeidskraftundersøkelser 1995–2007
Kilde: Eurostat

Norge sammenliknet med andre nordiske land

Figur 3 viser sykefraværet i Norge sammenliknet med Danmark, Finland og Sverige, basert på AKU og tilsvarende undersøkelser i de andre landene. (Data er imidlertid på årsbasis og ikke for kvartaler slik som i Figur 2.) Gjennom det meste av perioden 1995–2007 har Norge og Sverige to til tre ganger så høyt fravær som Danmark og også vesentlig høyere fravær enn Finland. Forskjellene økte kraftig fram til 2002/2003, men avtok så. Helt på slutten av perioden er det imidlertid igjen tendenser til større forskjeller mellom Norge på den ene siden og Finland og Sverige på den andre, ettersom det i Norge igjen er tendenser til økende fravær.

Fraværet i Norge og Sverige er svært høyt også i europeisk sammenheng. Av 32 land med sykefraværdata i Eurostat ligger disse to landene sammen med Nederland på topp, dersom hele perioden 1995–2007 ses under ett.

De generelle nivåforskjellene mellom landene har mange årsaker. Yrkesdeltakelsen blant kvinner og eldre (som har relativt høyt fravær) kan forklare noe. Det er ikke noen enkel sammenheng mellom utformingen av kompensasjonsordningene og fraværet. Sverige har gjennom hele perioden hatt en betydelig mindre

gunstig kompensasjonsordning enn Norge med 75–90 prosent lønnskompensasjon, mot 100 prosent for de fleste i Norge. (Forskning tyder likevel på at endringer i den svenske kompensasjonsordningen har hatt klar effekt på fraværet.) En delforklaring på det lave danske fraværet kan være lavere ansettelsesstrygghet og mulighet for å si opp personer med lange fravær (Försäkringskassan 2009). For Finlands del framheves ofte omfattende bedriftshelsetjenestordninger. Finland har imidlertid også lav lønnskompensasjon ved lange fravær (ca. 70 prosent).

Litteratur

- Bjørnstad, R. (2006). Er det økte sykefraværet tegn på et mer inkluderende eller ekskluderende arbeidsliv? *Økonomiske analyser* 6/2006. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Försäkringskassan (2008) Nordiska strategier för att begränsa sjukfrånvaro. *Socialförsäkringsrapport 2008*: 1. Stockholm: Försäkringskassan.
- Nossen, J. P. og Thune, O. (2009). Utviklingen i sykefraværet de siste 20 år. *Arbeid og velferd*, nr. 3, s. 13–23.